

نگرشی بر خدمات

سیاسی، علمی، اصلاحی و دعوتی

صوفیه کرام

در ادوار تاریخ

مؤلف: محمد اسماعیل مُجیب

سرشناسه	محب، محمد اسماعیل، ۱۳۵۲-
عنوان و نام پدیدآور	نگرشی بر خدمات سیاسی، علمی، اصلاحی و دعوتی صوفیه کرام در ادوار تاریخ / مولف محمد اسماعیل محب.
مشخصات نشر	تریت جام: شیخ الاسلام احمد جام، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۲۳۶ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۴۷-۲۰۷-۹
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	تصوف
موضوع	Sufism
موضوع	تصوف — جنبه های قرآنی
موضوع	Sufism -- Qur'anic teaching
موضوع	تصوف — فتاوا
موضوع	Sufism -- Fatwas
موضوع	تصوف — تاریخ
موضوع	Sufism -- History
موضوع	صوفیان
موضوع	SUFIS
موضوع	BP۲۸۸
رده بندی کنگره	۲۹۷/۸۴
رده بندی دیویی	۷۳۴۱۶۱۶
شماره کتابشناسی ملی	فیا
وضعیت رکورد	

www.ketab.ir

انتشارات شیخ الاسلام احمد جام

نگرشی بر خدمات صوفیه کرام در ادوار تاریخ

نویسنده: محمد اسماعیل محب

ناشر: شیخ الاسلام احمد جام

شمارگان: ۴۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۴۷-۲۰۷-۹

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

حق چاپ و نشر محفوظ و مخصوص ناشر است.

تلفن مرکز پخش: ۵۲۵۲۴۴۷۱ - ۵۲۵۲۵۲۳۸ - ۵۱

فهرست مطالب

۹.....	پیشگفتار
۱۲.....	باب اول:
۱۳.....	الف: تربیت روحی
۱۵.....	ب: صفای قلب
۱۶.....	ج: تزکیه نفس
۱۷.....	د: عقل دوراندیش و آینده‌نگر
۲۰.....	ه: ایمان و عقاید وجدانی و ذوقی
۲۳.....	و: عبادات آگاهانه
۲۴.....	ز: تحقق عملی و کامل قرآن و سنت در زندگی
۲۷.....	باب دوم
۳۲.....	فصل اول
۳۴.....	بیعت:
۳۷.....	فصل دوم
۳۸.....	الف: الفاظ و صیغه‌های ذکر
۴۱.....	ب: اقسام ذکر
۴۱.....	ذکر خفی و جهری
۴۲.....	ذکر لسانی و قلبی
۴۳.....	ذکر تنهایی و ذکر جمعی و حلقه‌های ذکر
۴۳.....	ذکر مقید و مطلق
۴۴.....	ج: نعت و شعر خواندن
۴۵.....	د: تمایل و حرکت و تواجد در ذکر
۴۸.....	فصل سوم
۴۹.....	الف: عزلت و خلوت
۵۱.....	ب: خاموشی و کم گفتن
۵۲.....	ج: گرسنگی
۵۳.....	د: شب بیداری و کم خوابیدن

پیشگفتار

الحمد لله رب العالمین والعاقبة للمتقین والصلاة والسلام علی سید الانبیاء والمرسلین وعلی آله واصحابه اجمعین.

و بعد: در هر علم و فن و تعلیم دو چیز وجود دارد، یکی حقایق و مقاصد و دیگری وسایل و اصطلاحات. نقش و کاربرد اصطلاحات و وسایل فقط تشریح، تفهیم و تبلیغ، مقاصد و حقایق می باشد و بس؛ و این حقایق و مقاصد اند که اصل و اساس و ماهیت علم را تشکیل می دهند.

انسان زمانی شناخت و آشنایی راست با یک علم پیدا می کند که هریک از وسایل و مقاصد و اصطلاحات و حقایق را در جایگاه اصلی اش قرار دهد، با وجود این واقعیت بار هم متأسفانه در هر عصر و زمان یکی از عوامل عمده در عدم شناخت علوم و فنون، قرار دادن وسایل به جای مقاصد و پذیرفتن اصطلاحات به عنوان حقایق بوده است.

از جمله علومی که بی اعتنایی از این قاعده، سبب عدم شناخت حقیقت آن گردیده، تصوف و عرفان اسلامی است. تمام نقدها و انتقادهای که بر تصوف راستین و واقعی صورت گرفته، ریشه همه آنها به این برمی گردد که اصطلاحات و وسایل را به عنوان حقایق، اهداف و مقاصد به اشتباه گرفته اند. از این جهت است که می بینیم برخی افراد و اشخاص، به دلیل این که واژه تصوف و یا بعضی اصطلاحات دیگر این علم در قرآن کریم و حدیث شریف وجود ندارد، توجه نکردند که این موارد فقط اصطلاحات و

وسائل اند، که هر علم و فن جهت رساندن اهداف و تشریح مقاصد خود، از آن استفاده می کند، بناءً در قضاوت های شان به خطا رفته اند. ببینیم در علم تفسیر، حدیث، فقه، نحو، صرف و دیگر علوم، چگونه اصطلاحات جدید جهت تشریح و تفهیم آن ها وضع شده که ما هیچ یک از آن نام ها و اصطلاحات را در قرآن کریم و حدیث نبوی ﷺ نمی بینیم و هیچ کس به رد و نقد این علوم نپرداخته است.

پس تصوف نیز به عنوان یک علم، اصطلاحات، وسایل و ضوابط مخصوص خود را دارد و نباید جهت شناخت حقیقت تصوف، از این زاویه به آن نگاه کنیم، بلکه جهت شناخت حقیقت آن باید از حجاب اصطلاحات بیرون شویم و به مقاصد و مبانی و اصول آن مراجعه کنیم و آن ها را مورد بررسی و کاوش قرار دهیم. زمانی که انسان با این روش و به طور واقع بینانه تصوف را مورد تحقیق قرار دهد می بیند که نه تنها تصوف در قرآن و سنت جایگاه مهم دارد بلکه محتوی و محور اکثر آیات قرآن کریم مقاصد، مبانی و اهداف تصوف می باشد. چنانچه می بینیم که مجموع آیات قرآن کریم ۶۲۳۴ آیه می باشد و مباحث کلی آن سه موضوع است:

۱- عقاید؛

۲- احکام؛

۳- تهذیب و اصلاح نفوس.

علمای کرام تعداد آیات احکام را مقدار ۵۰۰ آیه و تعداد آیات عقاید را تقریباً ۱۴۴۳ آیه بیان کرده اند و باقی نزدیک به پنج هزار آیه آن در مورد تهذیب و اصلاح نفوس است.

امام شاه ولی الله دهلوی رحمته الله علیه در کتاب ارزشمند خویش «الفوز الکبیر»، علوم صریح قرآن کریم را پنج قسم بیان می دارد و می فرماید: علوم قرآن کریم به صراحت از آن ها بحث می کند عبارت اند از:

- ۱- علم احکام که تشریح آن به عهده فقهاء است؛
- ۲- علم عقاید که تشریح آن به عهده علمای علم کلام و عقیده است؛ و سه علم دیگر عبارت اند از:

- ۱- علم تذکیر و پند گرفتن به آلاء الله (نعمت های خداوند)؛
  - ۲- علم تذکیر و پند گرفتن به ایام الله؛
  - ۳- و علم تذکیر و پند گرفتن به مرگ و آنچه بعد از مرگ است.
- تشریح این سه علم به عهده مذکر (پند دهنده) می باشد، یعنی کسی که به اصلاح نفوس دیگران و تصفیه قلوبشان می پردازد. ببینیم از این علوم پنج گانه، سه علم اخیر به مقاصد و اهداف علم تصوف ارتباط دارد.

پس با وجود این حقیقت روشن و واضح، بسیار دور از انصاف است که بگوییم تصوف و عرفان در قرآن و سنت وجود ندارد و به خاطر اسارت در بند اصطلاحات و واژه ها مردم را از این حقایق و مقاصد مهم محروم سازیم، حقایقی که با محروم شدن و فاصله گرفتن مسلمانان از آنها، امت اسلامی به یک کالبد بی روح تبدیل می شود.

کتاب حاضر پژوهش و تحقیقی است که جهت روشن ساختن بیشتر این حقیقت و جایگاه تصوف در قرآن و سنت تهیه گردیده است. همچنین به نتایج و ثمرات تصوف در فرد و اجتماع پرداخته شده و نگرشی بر خدمات سیاسی، علمی، دعوتی، و اصلاحی صوفیه کرام صورت گرفته است. به امید آن که الله تعالی آن را مورد قبول خود قرار داده و مسلمانان را از آن مستفید گرداند. آمین

محمد اسماعیل محب

مسئول انجمن امام غزالی و استاد دارالعلوم غزالی - شیدایی

تاریخ: ۱۴ رمضان المبارک ۱۴۴۱ هـ

